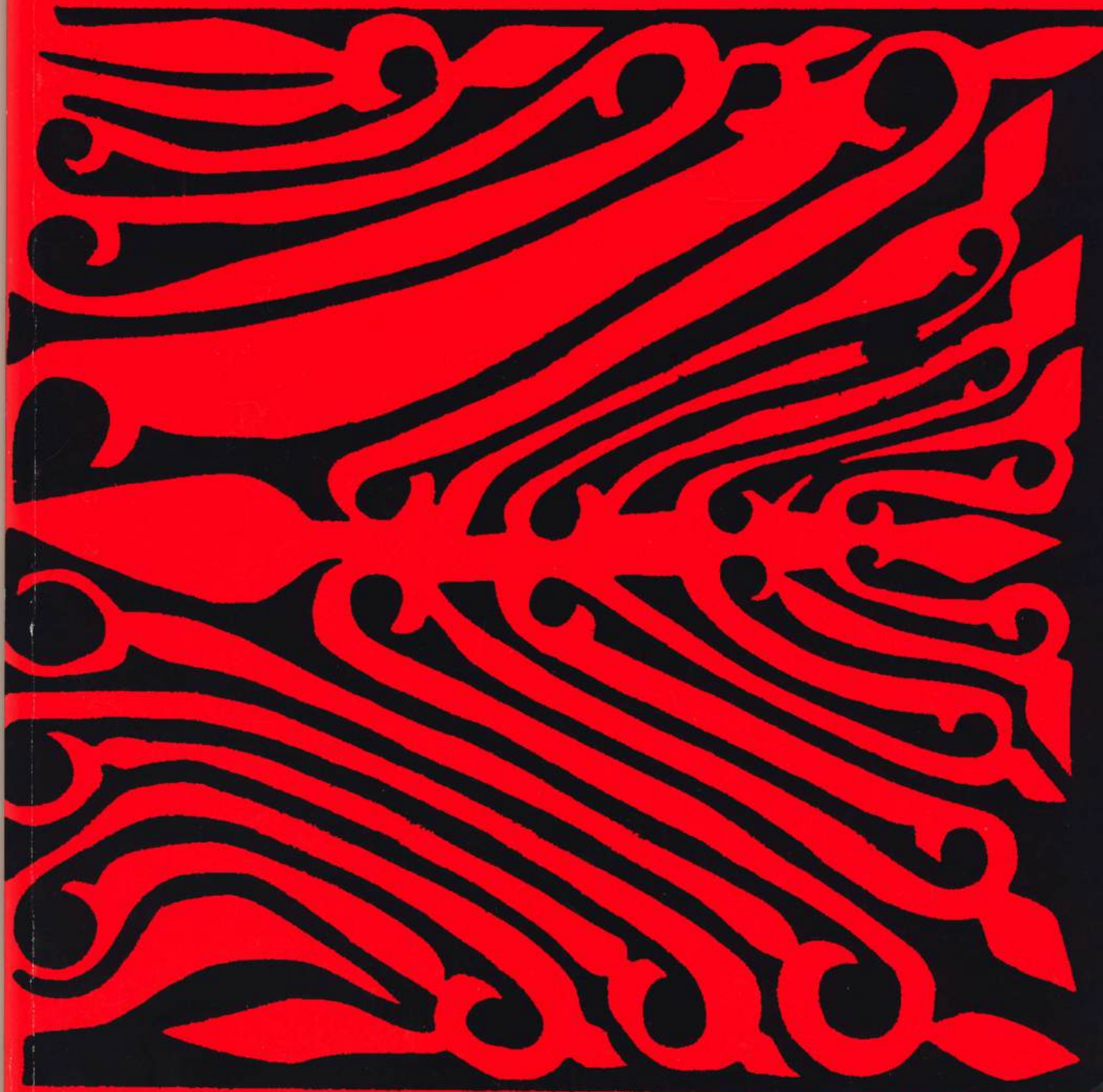

Xaf Lasomer en Bert Tahitu

Aku nama Anis

Cursusboek Moluks Maleis **niveau 1**

Kata Maluku

AKU NAMA ANIS

Xaf Lasomer en Bert Tahitu
Aku nama Anis
Cursusboek Moluks Maleis niveau 1
Landelijk Steunpunt Educatie Molukkers
Utrecht 1999
Kata Maluku

Druk Noordelijke Hogeschool Leeuwarden, Reprografische dienst Bouhof

ISBN 90-76729-07-7

© 1999, Landelijk Steunpunt Educatie Molukkers, Utrecht.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

derde oplage, 2004

Xaf Lasomer en Bert Tahitu

Aku nama Anis

Cursusboek Moluks Maleis

Niveau 1

Landelijk Steunpunt Educatie Molukkers
Utrecht 1999

Kata Maluku

Materiaal voor het onderwijs Moluks Maleis

Basisonderwijs

Magda Pattiha, Hans Straver en Bert Tahitu, *Kata Maluku / Op z'n Moluks. Alat-alat buat pengadjaran bahasa Melaju Maluku di sekolah dasar / Materiaal voor het onderwijs Moluks Maleis op de basisschool. Handleiding.* LSEM, Utrecht 1990.

Magda Pattiha, *Atur bahasa / Taal in orde.* LSEM, Utrecht 1990.

Bert Tahitu, *Daftar kata-kata / Woordenlijst.* LSEM, Utrecht 1990.

Bert Tahitu, *Woordenlijst / Daftar kata-kata.* LSEM, Utrecht 1990.

Magda Pattiha, *Buku kerdja / Werkboekjes.* LSEM, Utrecht 1990.

- 1 *Meester Wim punja hari djadi*
- 2 *Bagaimana sekarang?*
- 3 *Kalah atau menang, bisa lihat sapa teman*
- 4 *Hari kumpulan jang pertama*
- 5 *Kedjadian dengan opa*
- 6 *Kalau mau djadi bagus*
- 7 *Djangan tawar disini!*
- 8 *Nona, bikin lekas!*

Volwasseneneducatie

Xaf Lasomer en Bert Tahitu, *Aku nama Anis. Cursusboek Moluks Maleis, niveau 1.* LSEM, Utrecht 1999

Xaf Lasomer en Bert Tahitu, *Aku nama Anis. Handleiding.* LSEM, Utrecht 1999

Xaf Lasomer en Bert Tahitu, *Sekarang apa? Cursusboek Moluks Maleis, niveau 2.* LSEM, Utrecht 1999

Xaf Lasomer en Bert Tahitu, *Sekarang apa? Handleiding.* LSEM, Utrecht 1999

Inhoud

Inleiding	7
1 Aku nama Anis	8
2 Selamat siang	16
3 Sedjarah Maluku	24
4 Anak sisi di wijk	32
5 Omong Melaju	42
Leesteksten in het Moluks Maleis	
A Tjerita Natal	52
Bartimeus	52
B Kalah menang	53
C Tabaku...!	56
D Main lajangan	58
E Tahun Baru	60
F Liburan di negeri Oma	61
G Roti lima batang, ikan dua ekor	62

Inleiding

Voor u ligt *Aku nama Anis. Cursusboek Moluks Maleis, niveau 1*. Dit boek is bestemd voor cursisten die pas beginnen met het leren van Moluks Maleis. Het boek bestaat uit vijf hoofdstukken. Elk hoofdstuk begint met een leestekst en een bijbehorende woordenlijst. Verder zijn er oefeningen, opdrachten en liedjes opgenomen. Het accent in dit cursusboek ligt op spreken en met elkaar communiceren en niet zozeer op het behandelen van de grammatica. Wel worden een aantal grammaticale zaken per hoofdstuk beknopt behandeld. De oefeningen en opdrachten in het boek zijn genummerd. Grammaticale zaken worden aangegeven met het pictogram . Het pictogram geeft aan dat er een lied wordt aangeboden.

Achter in het boek zijn zeven leesteksten in het Moluks Maleis opgenomen. Het zijn eenvoudige leesteksten die willekeurig gekozen zijn en die u 'voor uw plezier' kunt lezen. Het is geen verplichte stof: er zijn geen oefeningen aan verbonden. Uiteraard kunt u de teksten als uitgangspunt gebruiken om (tijdens de cursus) dieper op een bepaald onderwerp in te gaan.

De teksten komen uit *Timbang*, het tijdschrift dat het Landelijk Steunpunt Educatie Molukkers (LSEM) vanaf 1988 tot en met 1997 heeft uitgegeven. Ze zijn veelal geschreven voor het Onderwijs Eigen Taal Moluks Maleis op de basisschool en voor de basisvorming. Er zijn ook teksten geschreven voor cursussen eigen taal in de volwasseneneducatie.

Aku nama Anis. Cursusboek Moluks Maleis niveau 1 is een onderdeel van een reeks cursusmateriaal Moluks Maleis onder de naam *Kata Maluku*. De reeks bevat cursusboeken, docentenhandleidingen, een woordenlijst Moluks Maleis – Nederlands / Nederlands – Moluks Maleis en een grammaticaboek. Deze reeks is tot stand gekomen nadat het LSEM een aantal jaren geleden steeds meer verzoeken kreeg om cursussen Moluks Maleis te verzorgen. De meeste aanvragen waren voor een beginnerscursus Moluks Maleis, waarbij met name Molukse jongeren van de tweede en derde en zelfs vierde generatie zich voor een cursus aanmeldden. Daarnaast is er een groter wordende groep Nederlandse partners die het Moluks Maleis willen leren. De verzoeken voor cursussen Moluks Maleis illustreren dat er een behoefte is binnen de Molukse samenleving. We denken met de reeks *Kata Maluku* in die behoefte te voorzien. We hopen dat u met veel plezier met *Aku nama Anis. Cursusboek Moluks Maleis niveau 1* gaat werken.

De auteurs.

1 Aku nama Anis

Selamat malam! Aku punja nama Anis. Aku tinggal di Vught. Dulu aku ke sekolah di Vught. Sekarang aku kerdja di Eindhoven. Noes aku punja teman. Dia djuga tinggal di Vught. Ketorang kerdja di Philips. Ketorang orang Maluku. Banjak orang Maluku tinggal di Vught. Di Vught ada wijk Maluku, tetapi djuga ada kamp: Lunetten. Aku tinggal di kamp Lunetten dan Noes tinggal di wijk.

woordenlijst

<i>ada</i>	aanwezig/er zijn; hebben	<i>nama</i>	naam
<i>aku</i>	ik	<i>orang</i>	mens, per soon
<i>banjak</i>	veel	<i>orang Maluku</i>	Molukker, Molukse
<i>dan</i>	en		van, bezitten
<i>di</i>	in, op, te, bij	<i>punja</i>	nu
<i>djuga</i>	ook	<i>sekarang</i>	school
<i>dulu</i>	vroeger	<i>sekolah</i>	goedenavond
<i>kamp</i>	kamp, woonoord	<i>selamat malam</i>	vriend
<i>ke</i>	naar	<i>teman</i>	maar
<i>kerdja</i>	werk; werken	<i>tetapi, tapi</i>	wonen
<i>ketorang</i>	wij	<i>tinggal</i>	wijk
<i>Maluku</i>	Molukken	<i>wijk</i>	

uitspraak

i	è	é	e	a	o	o	u
<i>pipi</i>	<i>beta</i>	<i>pela</i>	<i>perang</i>	<i>anak</i>	<i>tolak</i>	<i>rokok</i>	<i>bung</i>
wang	ik	pela	oorlog	kind	duwen	roken	broer (titel)
<i>sidi</i>	<i>tete</i>	<i>sendok</i>	<i>ketjil</i>	<i>makan</i>	<i>bodoh(k)</i>	<i>sorong</i>	<i>muda</i>
belijdenis	opa	lepel	klein	eten	dom	schuiven	jong
<i>manis</i>	<i>sore</i>	<i>bengkok</i>	<i>gemes</i>	<i>panas</i>	<i>boleh</i>	<i>bolos</i>	<i>buku</i>
zoet	namiddag	krom	nijdig	warm	mogen	spijbelen	boek
<i>usi</i>	<i>kele</i>	<i>beres</i>	<i>pergi</i>	<i>datang</i>	<i>konde</i>	<i>bosan</i>	<i>tua</i>
zus (titel)	arm geven	in orde	gaan	komen	haarknot	vervelen(d)	oud
<i>roti</i>	<i>medja</i>	<i>enak</i>	<i>sedap</i>	<i>bahasa</i>	<i>orang</i>	<i>kosong</i>	<i>guru</i>
brood	tafel	lekker	heerlijk	taal	mens	leeg	leerkracht

ng	nd	nj
<i>ngawur</i>	<i>nda</i>	<i>njora</i>
onzin praten	nee, niet	mevrouw (notabele)
<i>ngatjo</i>		<i>njanji</i>
liegen		zingen
<i>ngantuk</i>		<i>njonja</i>
dutten		mevrouw
<i>ngorok</i>		<i>njilu</i>
snurken		zeurende, stekende pijn

de persoonlijke voornaamwoorden

1e persoon enkelvoud	ik	aku beta saja (formeel, neutraal)
2e persoon enkelvoud	jij	kue ale ose engkau kamu (formeel, neutraal)
3e persoon enkelvoud	hij/zij	dia (formeel, neutraal) patje matje antua het akan(g)
1e persoon meervoud	wij	ketorang ketong kami (formeel, neutraal) kita (formeel, neutraal)
2e persoon meervoud	jullie	kemorang kemong kamu (formeel, neutraal)
3e persoon meervoud	zij	dorang dong mereka (formeel, neutraal)

Zie ook *Atur Bahasa/Taal in orde*, blz. 39 e.v.

enkelvoudige zin

Enkelvoudige zinnen zijn bijvoorbeeld:

<i>Dorang / orang Maluku.</i>	Zij zijn Molukkers.
<i>Antua / pendeta.</i>	Hij is (een) dominee.
<i>Pintu / besar.</i>	De deur is groot
<i>Kuping / ketjil.</i>	Het oor is klein.
<i>Nona / manis.</i>	Het meisje is mooi.

Het Nederlands maakt daarbij gebruik van het koppelwerkwoord 'zijn'. Het Maleis kent dit koppelwerkwoord niet.

<i>Dia / orang Belanda.</i>	Hij is een Nederlander.
<i>Kue / orang Maluku.</i>	Jij bent Molukker.
<i>Ketorang / murid.</i>	We zijn leerlingen.

Het Maleis kent ook geen lidwoorden als 'de', 'het' of 'een'. Welk lidwoord in de Nederlandse vertaling wordt gekozen is afhankelijk van de context.

1.1 OEFENING: Aku punja nama ...

- o Stel jezelf voor. *Aku punja*
- o Kijk een ander aan en vraag: *Kue punja nama?*
- o De ander antwoord: *Aku punja ...* vraagt een ander: *Kue punja nama?*

bepaling achter kern

In de tekst zien we staan 'Ketorang **orang Maluku**' en 'Di Vught ada **wijk Maluku**'. In de eerste zin noemen we het woord **orang** de kern en **Maluku** de bepaling. De bepaling zegt iets over de kern. Zo is in de tweede zin - bij **wijk Maluku** - het woord **wijk** de kern en het woord **Maluku** de bepaling. De kern is vaak een zelfstandig naamwoord. De bepaling is vaak een bijvoeglijk naamwoord, maar kan ook een zelfstandig naamwoord zijn. In het Maleis staat de bepaling altijd achter de kern. In het Nederlands is dat omgekeerd:

Maleis		Nederlands	
<i>kern</i>	<i>bepaling</i>	<i>bepaling</i>	<i>kern</i>
orang	Maluku	Moluks(e)	persoon (mens)
wijk	Maluku	Molukse	wijk
pintu	besar	grote	deur
kuping	ketjil	klein	oor
nona	manis	mooi	meisje

De combinaties **pintu besar, kuping ketjil en nona manis** vormen in een zin een kern en (bijhorende) bepaling:

... pintu besar de grote deur ...
... kuping ketjil ... het kleine oor ...
... nona manis een mooi meisje ...

Als het om **kern + bepaling** gaat, dan is de combinatie onderdeel van een zin:

Aku lihat / pintu besar. Ik zie de/een grote deur.

Pintu besar / hitam. De grote deur is zwart.

Dia / nona manis. Zij is een mooi meisje.

Kuping ketjil / bagus. Kleine oren zijn mooi.

Maar deze combinaties (cursief) kunnen ook een enkelvoudige zin vormen (zie p.9).

1.2 OEFENING: Zeg in het Maleis

Voorbeeld

Vertel dat zij een Ceramees is.

Dia orang Seram.

Zeg dat je een Rotterdammer bent.

Aku orang Rotterdam.

Zeg dat wij van Dobo komt.

Ketorang orang Dobo.

Vertel iemand dat ze Spaans is.

Kue orang Spanjol.

1. Zeg dat je een Zeeuw(se) bent.
.....
2. Zeg dat Mick Jagger een Engelsman (Inggris) is.
.....
3. Zeg dat Maxima een Nederlandse is.
.....
4. Vertel dat wij Molukkers zijn.
.....
5. Zeg dat Felix een Tanimbarees is.
.....
6. Zeg dat Jonas een Keiees is.
.....
7. Zeg 'jullie zijn Nederlanders'.
.....
8. Zeg tegen iemand dat ze van Saparua is.
.....
9. Zeg dat Rob iemand van Babar is.
.....
10. Vertel iemand dat hij/zij Woerdenaar is.
.....

bezitsvormen

Het Nederlands gebruikt de bezittelijke voornaamwoorden (mijn, jouw, zijn, onze, jullie, hun) om het bezit aan te geven. Het Moluks Maleis maakt gebruik van o.a. het woordje 'punja' dat we tussen de bezitter en het bezit plaatsen. Dus:

Maleis		Nederlands
<i>bezitter</i>	<i>bezi</i>	<i>bezi van bezitter</i>
<i>aku</i>	<i>pintu</i>	<i>aku punja pintu</i>
ik	deur	mijn deur
<i>dia</i>	<i>konde</i>	<i>dia punja konde</i>
zij	knot	haar knot
<i>kemorang</i>	<i>toko</i>	<i>kemorang punja toko</i>
jullie	winkel	jullie winkel
<i>toko</i>	<i>pintu</i>	<i>toko punja pintu</i>
winkel	deur	de winkeldeur
<i>Bung</i>	<i>toko</i>	<i>Bung punja toko</i>
Bung	winkel	de winkel van Bung
<i>Tom</i>	<i>sepeda</i>	<i>Tom punja sepeda</i>
Tom	fiets	Tom's fiets

1.3 OEFENING: Maak logische zinnen en vertaal deze

Voorbeeld

Piet - sekolah - punja	<i>Piet punja sekolah</i> De school van Piet
punja - Daniel - nona	<i>Daniel punja nona.</i> Het meisje van Daniel

1. punja - oto (auto)- Noes
.....
2. buku (boek)- punja - aku
.....
3. kumpulan (vereniging)- ketorang - punja
.....
4. kue - rokok (sigaret) - punja
.....
5. toko - kemorang - punja
.....
6. punja - dorang - guru (onderwijzer/es)
.....

7. sekolah - punja - ketorang
.....
8. punja - anak (kind) - Bert
.....
9. andjing (hond) - punja - dorang
.....
10. punja - dia - teman
.....

andere bezitsvormen

Naast de zogenaamde *punja*-constructie kunnen we in het Maleis ook op een andere manier het bezit uitdrukken. We maken dan gebruik van achtervoegsels die gebaseerd zijn op de persoonlijke voornaamwoorden. Deze achtervoegsels worden aan het bezit vastgeplakt.

Dit gebeurt alleen als de bezitter een persoonlijk voornaamwoord in het enkelvoud (ik, jij, hij/zij) is:

bezittter bezit bezit + bezitter

aku	anak	<i>anak-ku</i>	van: anak aku/mijn kind
kue/kamu	kaki (been)	<i>kaki-mu</i>	van: kaki - kamu/jouw been
dia	nenek	<i>neneknja</i>	van: nenek-dia/haar oma

En dit gebeurt vooral als het om bezit gaat dat 'niet-vervreemdbaar' is: dat is bezit dat bij je hoort, zoals je naam, lichaamsdelen, familieleden en andere zaken die 'deel' van je (kunnen) zijn. Als het om bezit gaat dat 'los' van de bezitter beschouwd kan worden, dan is deze *-ku-*, *-mu-*, *-nja*-constructie niet gebruikelijk: Dus beter: aku punja toko (mijn winkel, niet: toko-ku), kue punja kerosi (jouw stoel, niet: kerosi-mu), dia punja ajam (zijn kip, niet: ajam-nja).

Zie ook *Atur Bahasa/Taal in orde*, blz. 41 e.v.

1.4 OEFENING: Kies de juiste bezitsvorm, leg uit waarom en vertaal

Voorbeeld

teman - kemorang	<i>kemorang punja teman</i> jullie vriend(in)
kakak (oudere broer/zuster) - dia	<i>kakaknja</i> zijn/haar broer/zuster
aku - sekolah	<i>aku punja sekolah</i> mijn school

matje - anak

matje punja anak
haar kind

1. kakak (broer)- aku
.....
2. mama ani (peetmoeder)- dia
.....
3. kumpulan (vereniging) - kue
.....
4. dorang - rokok (sigaret)
.....
5. toko - aku
.....
6. kemorang - kaki
.....
7. adik - dorang
.....
8. anak - kemorang
.....
9. tangan (hand)- kue
.....
10. dia - teman
.....

1.5 OEFENING: Zeg in het Maleis

Voorbeeld

Zeg hoe je heet.

Aku punja nama

Zeg dat hij op school is.

Dia di sekolah.

Zeg dat jullie in Duitsland wonen

Ketorang tinggal di Djerman.

1. Zeg dat zij in Loosdrecht werken.
.....
2. Zeg wat je naam is.
.....
3. Zeg dat zij er ook zijn.
.....
4. Zeg dat hij in Hilversum naar schoolgaat.
.....
5. Zeg dat je een Nederlander(se) bent.
.....
6. Zeg dat Almelo een Molukse wijk heeft.
.....

7. Zeg dat er in California veel Molukkers wonen.
.....
8. Zeg dat we in Madrid werken.
.....
9. Zeg dat Naomi in de Molukse wijk in Ridderkerk woont.
.....
10. Zeg dat je student (mahasiswa) bent in Den Bosch.
.....

woord- en zinsvorming

In het Maleis staat het onderwerp altijd voor het gezegde in een (medede-
lende) zin. Het gezegde iets over het onderwerp. Voorbeeld: *Jan/makan*
Jan eet. *Jan* is het onderwerp. Het gezegde is *makan* (eten).

Zoals in eerdere teksten en oefeningen is gebeleden kent het Maleise werk-
woord geen verbuigingen zoals in het Nederlands: Ik eet - *Aku makan*. Wij
eten - *Dorang makan*. Jij at - *Kue makan*. Zij heeft gegeten - *Dia (sudah) ma-
kan*.

Vaak worden tijdswoorden gebruikt om tegenwoordige, verleden of voltooide
tijd uit te drukken. Bijvoorbeeld: *sekarang* (nu), *besok* (morgen), *sudah* (al), *ke-
marin* (gisteren). Wanneer tijdswoorden worden gebruikt is het qua stijl mooi
als deze vóór of achter in de zin geplaatst worden. Bij nadruk op de tijd wordt
het tijdswoord vóór in de zin geplaatst.

Bij het gebruik van plaatswoorden (thuis, Breda, op school enz.) verdient het
de voorkeur deze ook vóór of achter in de zin te plaatsen. (Wanneer tijds-
woord en plaatswoord in een zin voorkomen, krijgt een van de twee de na-
druk vóór in de zin.) Tijds- en plaatswoorden staan dan vóór het onderwerp
of achter het gezegde in de zin.

1.6 OEFENING: Zet het woord op de juiste plaats in de zin en vertaal deze

Voorbeeld

Groningen - ada - wijk Maluku - *Groningen ada wijk Maluku.*
Groningen heeft een Molukse wijk.
Henri - di Utrecht - kerdja - *Di Utrecht Henri kerdja.*
Henri werkt in Útrecht.

1. tinggal - di Zwolle - Otjep -
.....
2. ada - dia - kamar (kamer) -
.....

- 3. di Breda - Victor - kerdja -
.....
- 4. besok - Michael Jordan - di Amsterdam -
.....
- 5. punja - dorang - sekolah - di Utrecht -
.....
- 6. Woerden - ada - orang Maluku -
.....
- 7. di Woerden - ada - orang Maluku
.....
- 8. tinggal - di wijk Bovensmilde - orang Belanda -
.....
- 9. matje - di Apeldoorn - ke sekolah -
.....
- 10. sekarang - Jeroen - punja matje - di Tilburg -
.....

1.7 OEFENING: Zeg in het Maleis

Voorbeeld

Zeg waar je school staat. *Aku punja sekolah di Hilversum.*
 Vraag aan een medecursiste waar ze woont? *... tinggal di mana?*
 Je maakt kennis met (tjari kenal dengan) X. *Aku tjari kenal dengan X.*
 Vraag een medecursist of hij Katja ook kent. *... (naam) kue djuga kenal Katja?*

- 1. Zeg waar je woont. Vraag aan een medecursist of hij in Woerden woont.
.....
- 2. Zeg waar naar school gaat/ging. Vraag aan een medecursiste of zij ook daar naar school gaat/ging.
.....
- 3. Vertel waar ... (een van je medecursisten) woont. Vraag hem/haar of hij/zij ook in Amsterdam heeft gewoond.
.....
- 4. Noem een vriend(in) van je in de groep. Vraag hem/haar of of jij ook zijn/haar vriend(in) bent?
.....
- 5. Zeg dat de leraar kent. Vraag hem of hij je vader (bapak) kent.
.....
- 6. Zeg dat je met ... (noem een medecursist) kennis hebt gemaakt. Vraag hem/haar of hij/zij met de leraar heeft kennism gemaakt.
.....

7. Zeg dat je al werkt. Vraag ... (naam medecursiste) of zij ook werkt.
.....
8. Zeg waar je werkt. Vraag ... (naam medecursist) waar zij werkt.
.....
9. Noem de naam van een medecursist(e). Vraag hem/haar of hij/zij nog naar school gaat.
.....
10. Zeg hoe je heet (voornaam/nama muka) en vraag aan (medecursist) wat zijn achternaam (nama belakang) is.
.....

 Lied

De onderstaande liedjes, *Selamat hari djadi* en *Pandjang umurnja*, worden gezongen op de melodie van het bekende *Happy birthday to you* en *Lang zal die leven*.

SELAMAT HARI DJADI
Selamat hari djadi (2x)
Selamat hari (2x)
Selamat hari djadi

PANDJANG UMURNJA
Pandjang umurnja (3x)
serta mulia (3x)

The musical score consists of two parts. The first part is for 'Pandjang umurnja' and the second is for 'Selamat hari djadi'. Both are written in treble clef with a key signature of one flat (Bb) and a 4/4 time signature. The lyrics are written below the notes, and chords are indicated above the staff.

Pandjang umurnja lyrics:
 Pan- djang u- mur- nja, pan- djang u- mur- nja, pan- djang u- mur- nja ser- ta
 mu- li- a ser- ta mu- li- a ser- ta mu- li- a.

Selamat hari djadi lyrics:
 Se- la- mat ha- ri dja- di, se- la- mat ha- ri dja- di, Se- la- mat ha- ri, se- la- mat

2 Selamat siang

Anis: Selamat siang Tante Tji! Tante Tji, Noes di rumah?
Tante Selamat siang Anis! Ja, Noes ada. Dia di kamar duduk. Mari masuk!
Anis: Terima kasih Tante!
Hé Noes, kue ada bikin apa?
Noes: Selamat Anis, aku ada batja. Aku ada buku dari Yvon Muskita. Dia punja buku baru. Mari duduk! Kue mau minum? Minum apa? Ada teh, ada kopi. Apa sudah mau bir?
Anis: Teh sadja!
Noes: Ma, Ma bisa bikin teh?
Tante: Teh dengan apa? Gula? Susu?
Anis: Ja ia, tante, dengan gula.
Tante: Anis mau makan pisang goreng?
Anis: Ja, ia Tante, enak!
Tante: Ja, Tante minum kopi dengan susu dan makan pisang goreng djuga.

woordenlijst

<i>ada</i>	1. bezig zijn met 2. er zijn, aanwezig zijn 3. hebben	<i>kembali</i>	terug (-komen/-gaan)
<i>apa</i>	wat	<i>kopi</i>	koffie
<i>baru</i>	nieuw	<i>makan</i>	eten
<i>bikin</i>	maken, doen	<i>mau</i>	willen
<i>bir</i>	bier	<i>mari</i>	kom ..., ga ..., laten we ..
<i>bisa</i>	kunnen	<i>masuk</i>	binnenkomen, -gaan
<i>buku</i>	boek	<i>minum</i>	drinken
<i>dengan</i>	met	<i>pisang</i>	banaan
<i>duduk</i>	zitten	<i>rumah</i>	huis
<i>enak</i>	lekker	<i>tante, tanta</i>	tante
<i>goreng</i>	bakken	<i>terima</i>	ontvangen
<i>gula</i>	suiker	<i>Terima kasih</i>	Dank u/je wel!
<i>ia,</i>	ja	<i>Terima kasih</i>	Graag gedaan! Niets
<i>ja</i>	ja	<i>Kembali!</i>	te danken!
<i>kamar</i>	kamer	<i>sadja</i>	slechts, maar ...
<i>kamar duduk</i>	zitkamer, woonkamer	<i>sudah</i>	al
		<i>susu</i>	melk
		<i>teh</i>	thee

groeten en beleefdheden

Enkele veel voorkomende beleefdheden zijn:

<i>selamat pagi</i>	goedemorgen
<i>selamat siang</i>	goeiedag, goedemiddag
<i>selamat sore</i>	goedemiddag (in de namiddag)
<i>selamat malam</i>	goedenavond
<i>selamat datang</i>	welkom (<i>datang</i> : komen)
<i>selamat djalan</i>	goede reis (<i>djalan</i> : lopen, reizen)
<i>selamat tinggal</i>	het ga u goed (<i>tinggal</i> : blijven, verblijven)
<i>selamat makan</i>	smakelijk eten
<i>selamat tidur</i>	weltherusten (<i>tidur</i> : slapen)
<i>amato</i>	vaarwel, tot ziens
<i>apa kabar? kabar apa?</i>	hoe gaat het?
<i>kabar baik</i>	het gaat me goed
<i>bagaimana</i>	hoe gaat het ermee?
<i>baik</i>	goed
<i>baik sadja</i>	alleen maar goed
<i>baik-baik</i>	prima, heel goed

Verschillende manieren om iemand uit te nodigen iets te doen:

<i>mari ...</i>	kom..., ga ...
<i>mari duduk</i>	kom zitten, ga zitten, laten we gaan zitten
<i>silahkan ...</i>	kom ..., ga ...
<i>silahkan masuk</i>	kom alstublieft binnen
<i>makan...</i>	kom en eet, tast toe...

2.1 OEFENING: Vertaal in het Maleis

<i>Fernon:</i>	Goedenavond Myrna!
<i>Myrna:</i>	Goedenavond Fernon!
	Hoe gaat het ermee?
<i>Fernon:</i>	Prima! Is Victor thuis?
<i>Myrna:</i>	Ja, hij is in de zitkamer.
	Kom binnen! Ga zitten!
<i>Fernon:</i>	Dank je.
<i>Myrna:</i>	Wil je iets drinken?
	Er is koffie, thee, bier,
	Beerenburger.
<i>Fernon:</i>	Ik lust wel een kopje koffie.
<i>Myrna:</i>	Met suiker en melk?
<i>Fernon:</i>	Ja lekker, dank je wel.

Molukse beleefdheidsvormen voor: ik, u, hij, zij

In het Moluks Maleis luistert het heel nauw wat betreft de beleefdheidsvormen. In situaties waarbij niet getutoyeerd mag worden, wordt verwacht dat de persoonlijke voornaamwoorden 'ik, u, hij of zij' worden vervangen. Deze 'vervangers' worden benut in het geval,

- a dat je verwijst naar jezelf, als spreker
- b dat je verwijst naar de toegesprokene [+ respect]
- c dat je verwijst naar een derde persoon [+ respect]

Voorbeelden

"Baik tante, nanti Anis bikin teh." "Goed Tante, ik zal thee maken." (aldus Anis in geval a.) Hier praat Anis met een tante. In plaats van 'aku' gebruikt hij zijn eigen naam.

"Usi Rita, Usi Rita mau minum apa?" "Usi Rita, wat wilt u drinken?" (vraagt de jongere Anis in situatie b.) In gevallen waarbij de persoon met 'u' dient te worden aangesproken, betreft het generatiegenoten van (je) grootouders, ouders of oudere persone van je eigen generatie.

"Njong Pela, dia (Om Pede) mau minum apa?" "Pela-jongen, wat wil hij (oom Pede) drinken?" (vraagt tante Pela) *"Om Pede mau minum teh."* "Hij wil thee drinken." (antwoordt Njong Pela in situatie c) Eventueel kan de 'antua' (derde persoon) gebruikt worden: *"Antua mau minum teh."*

De vervangers op een rij:

De generatie van je grootouders: *Opa/Tete* (opa), *Oma/Nene* (oma).

De generatie van je ouders: *Bapa/Papa* (vader), *Ibu/Mama* (moeder), *Om* (oom), *Tante/Tanta* (tante), *Tuan/Bapa* (meneer), *Njona/Ibu* (mevrouw).

De oudere personen van je (dezelfde) generatie: *Bung* (manlijk), *Usi* (vrouwlijk).

Voor de jongere persoon van je (dezelfde) generatie zijn er ook aanspreekvormen:

Adik (jongere broer/zus), *Njong* (jongen), *Nona* (meisje)

Hoe je anderen aanspreekt of aanduidt, of hoe jezelf door anderen wordt aangesproken, wordt bepaald door een aantal gewoonteregels. Deze houden onder andere verband met de Molukse verwantschapsrelaties en sociale verbanden en of de situatie formeel is of informeel.

De vragende zin

In het Maleis blijft de woordvolgorde in de vragende zin gelijk aan die van de mededelende zin. De vraag kan worden benadrukt met het vraagwoord 'apa' aan het begin van de zin te plaatsen.

Voorbeeld:

Dia tinggal di Woerden/Hij woont in Woerden. (mededelende zin)

Dia tinggal di Woerden?/Woont hij in Woerden? (vragende zin)

Apa dia tinggal di Woerden?/Woont hij in Woerden? (vragende zin)
Zie ook *Atur Bahasa/Taal in orde*, blz.12.

2.2 OEFENING: Zeg in het Maleis

Voorbeeld: Vraag aan je moeder wat zij aan het lezen is. *Mama, Mama ada batja apa?*

1. Vraag aan Usi Regina wat zij wil (mau) eten.
.....
2. Vraag aan Tante Myrna wat zij aan het doen is.
.....
3. Zeg tegen Oom Jon alstublieft binnen te komen.
.....
4. Zeg tegen je leraar Maleis dat je een Engels (Inggris) boek leest.
.....
5. Wens Bung Rael welterusten en zeg dat je ook wilt slapen.
.....
6. Wens Oma Aletta een goedemorgen en nodig haar uit mee te eten.
.....
7. Vraag aan Tante Njora hoe het gaat en bedank haar.
.....
8. Vraag wat Usi Gina wil drinken.
.....
9. Zeg tegen je zusje dat je sinas, cola, spa groen en bitter lemon hebt.
.....
10. Zeg tegen je veel oudere nicht dat haar pisang goreng lekker is.
.....

2.3 OEFENING: Zeg in het Maleis

1. Vraag Stanly vriendelijk om te gaan zitten.
.....
2. Vraag je liefje (sajang) wat zij aan het doen is.
.....
3. Zeg tegen je broertje dat je een boek schrijft (tulis).
.....
4. Zeg dat hij (je oom) in Amsterdam werkt.
.....
5. Wens Roberto welterusten en zeg dat je ook wilt slapen (tidur).
.....
6. Wens usi Desiree een goede reis, zeg dat je in Woerden blijft.
.....

7. Heet Ingrid welkom en vraag haar te gaan werken.
.....
8. Vraag Astrid of ze wil drinken en wat ze wil drinken.
.....
9. Zeg je zusje/broertje dat er spa groen, cassis en bitter lemon is.
.....
10. Zeg tegen jouw veel oudere neef dat zijn nasi goreng goed smaakt.
.....

2.4 OEFENING: Maak goede zinnen en vertaal

Voorbeeld

teh - ada - gula - dengan - apa

Apa ada teh dengan gula? Is er thee met suiker?

1. minum - beta - kopi - susu - dengan
.....
2. masuk - silahkan - Usi Henriette!
.....
3. sore - selamat - Bung Jon - masuk - mari!
.....
4. batja - dia - bagus (mooi) - buku
.....
5. kamar duduk - makan - dorang - di
.....
6. mau - Usi Maggy - apa - minum?
.....
7. ada - rumah - di - Aletta - kerdja?
.....
8. mau - patatje met - makan - antua
.....
9. kabar - datang - selamat - Usi Myrna - apa?
.....
10. minum - kamar duduk - Roberto - ada - di.
.....

2.5 OEFENING: Druk je in het Maleis uit

Voorbeeld

Vertel hoe je heet en zeg dat je *pela* bent met (vul in).

Aku punja nama ... dan aku pela dengan ...

Vertel wie je bent (voor-/achternaam=nama ketjil/nama belakang) en dat je in Hilversum op school zit.

Aku punja nama ... dan aku punja sekolah di Hilversum.

1. Vertel hoe je heet en dat je in Lutjebroek woont.
.....
2. Zeg hoe je heet en dat rijst je begint te vervelen (bosan).
.....
3. Zeg je naam en dat je met oom Usman hebt kennism gemaakt.
.....
4. Vraag iemand uit de groep of die oom Usman ook kent.
.....
5. Vertel wie je moeder is en dat ze geen rijst mag eten.
.....
6. Zeg dat je een zusje heb, die een haarknot (konde) wil.
.....
7. Vertel Tante Mina dat hij (haar man Abu) al heeft gegeten.
.....
8. Vraag aan Usi Gina wat haar moeder wil drinken.
.....
9. Zeg je achternaam (nama belakang) zij (je tante) water (air) wil drinken.
.....
10. Vertel oom Wim dat je zijn auto (mobil, oto) mooi vindt.
.....

2.6 Wat heb je vandaag gegeten?

Vertel wat je vandaag gegeten en gedronken hebt. Je begint 's ochtends als je bent opgestaan: wat heb je als ontbijt genomen? Heb je ook geluncht? Wat heb je toen gegeten en gedronken? Vertel vervolgens wat je als avondeten gehad hebt. Maak korte, duidelijke zinnen.

Woorden:

ontbijt	- makan pagi, sarapan	groente	- sajur
lunch	- makan siang	vlees	- daging
diner	- makan malam	kip	- ayam
eten	- makan	vis	- ikan
drinken	- minum	bakken	- goreng
brood	- roti	koken	- masak
rijst	- nasi	roosteren	- bakar
aardappel	- kentang	stomen	- kukus
soep	- sup	kedju	- kaas
beleg	- isi roti, extra	jam	- selé
hagelslag	- keping-keping tjoklat	pindakaas	- pindakas

Lied

Lees de tekst van het lied *Beta berlajar djauh*. Waar gaat het lied over? Ken je dit lied? Informeer anders thuis, bij je ouders, grootouders of andere familieleden waar dit lied over gaat.

BETA BERLAJAR DJAUH

Beta berlajar djauh

Djauh dari Ambon e(e)

Di tanah orang baru beta menjasal e(e)

Mengapa beta mau buang diri begini

Djauh dari pangku mama sungguh asing lawang e(e)

Sioh apa tempo beta pulang ke Ambon e(e)

Laut jang lebar, gunung terpeleh

Mari mama gendong beta la bawa pulang dolo e(e)

Ke tanah jang kutjinta

Ambon manis e(e)

BETA BERLAJAR DJAUH

Be - ta ber - la - jar ja - uh Dja - uh da - ri Am - bo - nee

Di - ta - nah o - rang ba - ru be - ta men - ja - sal ee

Men - ga - pa be - ta ma - u bu - ang di - ri be - gi - ni

Djauh da - ri pun - gku ma - ma sung - guh a - sing la - wang ee

Siah a - pa tem - po be - ta pu - lang ke Am - bon ee la - ut jang

le - bar gu - nung ter - pe - leh Ma - ri ma - ma gen - dong

be - ta la - ba - wa pu - lang do - lo ee Ke - ta - nah jang ku -

tjin - ta Am - bon ma - nis ee

3 Sedjarah Maluku

Anis ada duduk dengan Om Pede. Om Pede itu bapanja punja teman baik. Om Pede sudah tua. Anis ada omong dengan Om Pede. Antua senang tjerita tentang sedjarah Maluku.

Anis: Om Pede, Om Pede dulu tinggal di mana?

Oom Pede: Dulu Om Pede tinggal di Saparua. Om Pede dengan orang tua tinggal di kampong Porto. Om Pede masuk KNIL dan djadi militer.

Anis: Apa itu KNIL, Om Pede?

Oom Pede: Njong, KNIL itu Koninklijk Nederlandsch Indisch Leger. Banjak orang Maluku masuk KNIL. Ada orang Ambon, orang Seram, orang Kai, orang Tanimbar di KNIL.

Tetapi sehabis perang, Belanda musti keluar Indonesia. Dan pemerintah Belanda bawa ketong militer KNIL ke sini. Katanja 'tijdelijk'. Sekarang ketong masih ada di Belanda. Banjak anak Maluku djadi di Belanda.

Anis: Ia, Anis toh djadi di Vught, dan Noes djuga lahir di Vught.

Oom Pede: Dulu orang Maluku tinggal di 'barakkenkamp' atau 'woonoord'. Banjak anak djadi di kamp.

Anis: Dulu ada kamp-kamp besar di Vught, Westerbork dan Vaassen. Om Pede tinggal di kamp jang mana?

Oom Pede: Om Pede dan Oma tinggal di kamp Havendorp, di Vlissingen. Itu kamp ketjil. Sudah njong, Oom Pede tjapai. Mari ketorang minum teh.

woordenlijst

<i>ada omong</i>	aan het praten zijn	<i>masuk</i>	aan het praten zijn
<i>asal</i>	afkomst, komaf	<i>muda</i>	jong
<i>bawa</i>	brengen	<i>musti</i>	moeten
<i>besar</i>	groot	<i>omong</i>	praten
<i>dari</i>	van, vandaan	<i>orang tua</i>	ouders
<i>di mana</i>	waar	<i>pemerintah</i>	regering, overheid
<i>djadi</i>	worden, geboren zijn	<i>perang</i>	oorlog
<i>dulu</i>	vroeger	<i>sedjarah</i>	geschiedenis
<i>hari djadi</i>	verjaardag	<i>sehabis</i>	na, nadat
<i>ini</i>	dit, deze (aanwijzend)	<i>sekarang</i>	nu
<i>itu</i>	dat, die	<i>senang</i>	prettig vinden
<i>jang</i>	die, dat (betrekkelijk)	<i>sini</i>	hier

<i>jang mana</i>	welke	<i>sudah</i>	al
<i>kampung</i>	dorp	<i>tentang</i>	over, betreffende
<i>katanja</i>	men zegt/zei	<i>tjapai</i>	moe
<i>keluar</i>	naar buiten, uittreden	<i>tjerita</i>	vertellen, verhaal
<i>ketjil</i>	klein	<i>toh</i>	toch
<i>lahir</i>	geboren zijn	<i>tua</i>	oud
<i>masih</i>	nog		

voorzetsels: di, ke, dari

Een belangrijke groep voorzetsels in het Maleis is:

<i>di</i>	in, op, te, bij
<i>ke</i>	naar
<i>dari</i>	van, vandaan, vanuit

Deze voorzetsels staan direkt voor een zelfstandig naamwoord:

<i>di rumah</i>	thuis	<i>ke sekolah</i>	naar school
<i>di sekolah</i>	op school	<i>ke Utrecht</i>	naar Utrecht
<i>di toko</i>	in de winkel	<i>ke pasar</i>	naar de markt
<i>dari sekolah</i>	van school		
<i>dari Alkmaar</i>	vanuit Alkmaar, uit Alkmaar		
<i>dari pasar</i>	van de markt		

Zie ook *Atur Bahasa/Taal in orde*, blz. 50 e.v.

3.1 OEFENING: Vul het voorzetsel in en vertaal

1. Ketorang mau makan patat snackbar.
2. Dorang keluar sekolah.
3. Charissa dan Naomi djalan (lopen) V&D.
4. Fernon datang (komen) rumah.
5. Regina pergi (pigi/gaan) Huizen.
6. Kemorang tinggal Loosdrecht..
7. Gina mau djalan Almere Hilversum.
8. Beta datang pasar.
9. Antua mau pergi setasiun.
10. Glenn dan Ferro pergi dengan oto Amsterdam.

Andere voorzetsels

Het Moluks Maleis heeft nog meer voorzetsels. Deze worden gecombineerd met *di, ke, dari*:

<i>atas</i>	op, boven	<i>di/ke/dari atas medja</i> (tafel)
<i>bawah</i>	onder, beneden	<i>di/ke/dari bawah kerosi</i> (kursi/stoel)
<i>muka</i>	voor	<i>di/ke/dari muka pintu</i> (deur)
<i>belakang</i>	achter	<i>di/ke/dari belakang sekolah</i>
<i>dalam</i>	in, binnen	<i>di/ke/dari dalam gudang</i> (schuur)
<i>luar</i>	uit, buiten	<i>di/ke/dari luar geredja</i> (kerk)
<i>antara</i>	temidden, rondom	<i>di/ke/dari antara orang-orang</i>
<i>tengah</i>	te midden van	<i>di/ke/dari tengah malam</i>

Zie ook *Atur Bahasa/Taal in orde*, blz. 50 e.v.

Maar *di/ke/dari* zijn ook te combineren met: *sini* (hier), *situ* (daar) en *sana* (daarginds)

3.2 Vul een voorzetsel(combina-tie) in en vertaal

1. Ketorang mau makan patat snackbar.
2. Dorang ada sekolah.
3. Charissa dan Naomi djalan V&D.
4. Fernon datang sana.
5. Regina pergi Huizen.
6. Kemorang tinggal wijk.
7. Gina mau djalan Almere Hilversum.
8. Beta datang pasar.
9. Antua mau duduk setasiun.
10. Glenn dan Ferro dengan oto Amsterdam.

3.3 Maak goede zinnen en vertaal

Voorbeeld

duduk - aku - rumah - di belakang

Aku duduk di belakang rumah. Ik zit achter het huis.

1. Almere - di - sekolah - masih - punja - dia
.....
2. datang - Indonesia - ke sini - orang Maluku - dari
.....
3. Loosdrecht - di - dulu - tinggal - dia
.....

4. pergi - dia - tetapi - musti - sekolah - ke
.....
5. masih - omong - dia - Raymond - dengan
.....
6. kamp Havendorp - Bert - di - lahir
.....
7. omong - Roberto - politik (politiek) - tentang
.....
8. sekolah - datang - dorang - dari
.....
9. musti - Jon - di luar - kelas (kelas) - duduk
.....
10. sedjarah - tentang - omong - dia
.....
11. dan - Opa - Oma - di - Annie -
.....
12. guru - djadi - dorang - di sini
.....

praten over het verleden

Als je in het Moluks Maleis over zaken en gebeurtenissen wil praten die zich in het verleden hebben afgespeeld, gebruik je daarvoor het bijwoord *sudah* (al, reeds). De vorm van het werkwoord blijft gelijk. Het Nederlands geeft de verleden tijd aan in de vorm van het werkwoord: de voltooid tegenwoordige tijd (v.t.t.) = 'ik heb gegeten' of de onvoltooid verleden tijd (o.v.t.) = 'ik at' of de voltooid verleden tijd (v.v.t.) = 'ik had gegeten'.

Ook kun je tijdswoorden als *kemarin* (gisteren), *minggu lalu* (vorige week), *tadi* (zonet, pas geleden) gebruiken.

Maggie sudah makan/Maggie heeft/had (al) gegeten.

Om Pela sudah minum/Oom Pela heeft/had (al) gedronken

Kemarin aku makan nasi goreng/Gisteren at ik nasi goreng

Als je weet dat de kontekst verleden tijd is heb je geen tijdswoord nodig.

Hij at nasi goreng/*Dia makan nasi goreng*.

3.4 Zeg in het Maleis

1. Zeg dat je koffie met melk gedronken hebt.
.....
2. Zeg dat je rijst met sambal gegeten hebt.
.....
3. Zeg dat je een Engels boek las.
.....
4. Zeg dat hij (weg)gegaan is.
.....

5. Zeg dat Anis gisteren naar school liep.
.....
6. Zeg dat haar baby geboren is.
.....
7. Zeg dat de ouders van Astrid naar het station gegaan zijn.
.....
8. Zeg dat Ingrid vannacht (*tadi malam*) naar Amsterdam vertrok.
.....
9. Zeg dat Bert vorige maand (*bulan lalu*) vader werd.
.....
10. Zeg dat Maggie zo net van buiten kwam.
.....

3.5 Vertel over jezelf

Heb je altijd op één plaats gewoond of op meerdere plaatsen. En je ouders, waar hebben zij gewoond? Waar ben je geboren en waar zijn je ouders geboren? Ga dat na en vertel dat in het Maleis! Je mag het natuurlijk ook eerst in het Maleis opschrijven, voordat je het vertelt. Let dus op de volgende punten:

1. *Dulu tinggal di*
2. *Djadi di*
3. *Orang tua djadi di*
4. *Dulu orang tua tinggal di*
5. *Sekarang tinggal di*

vraagwoorden

<i>mana, di mana</i>	waar
<i>bagaimana</i>	hoe
<i> kapan</i>	wanneer
<i>apa</i>	wat
<i>berapa</i>	hoeveel
<i>tanggal berapa</i>	welke datum
<i>djam berapa</i>	hoe laat
<i>sapa (siapa)</i>	wie
<i>kenapa (mengapa)</i>	waarom

Zie ook *Atur Bahasa/Taal in orde*, blz. 42-43

3.6 Maak vraagzinnen en vertaal

Gebruik: *di mana, bagaimana, kapan, apa, berapa, tanggal berapa, djam berapa, kenapa.*

Dia batja buku/*Dia batja buku apa?* (Wat voor boek leest hij?) Of: *Apa dia batja buku?* (Leest hij een boek?)

1. Dia menang (winnen) uang di Staatsloterij.
.....
2. Otis masih marah (boos zijn) anak-anaknja.
.....
3. Pieter berdiri (staan) dengan anak-anaknja.
.....
4. Dorang berangkat (vertrekken) dari Amsterdam ke Paris. Dorang naik bis (bus) 'dubbel-dekker'.
.....
5. Hans dengan teman-temannja makan di restoran Turki.
.....
6. Stefan dengan mama dan bapaknja kembali (terugkomen) dari Maluku.
.....
7. Ajax main (spelen) melawan (tegen) Feyenoord kemarin.
.....
8. Rebecca dan Jeroen kawin (trouwen) minggu lalu.
.....

3.7 Zeg in het Maleis

1. Pierre loopt achter het huis.
.....
2. De auto van Patrick staat voor de deur.
.....
3. Zijn woordenlijst ligt op tafel.
.....
4. Regina woont midden in de wijk.
.....
5. Aletta woonde buiten de wijk.
.....
6. De stichting staat naast (*sebelah*) de kerk.
.....
7. De dominee (*pendeta*) zit in de auto.
.....

8. De zitkamer is voor in het huis.
.....
9. Tante Njora zit aan de bar achter in het hotel.
.....
10. Achter de stichting staat de kerk.
.....
11. Hoe laat gaan we eten?
.....
12. Waar is de stichting?
.....
13. Met wie gaat Tante Njora naar Amsterdam, naar Paradiso?
.....
14. Waarom liep Ferro alleen?
.....
15. Wanneer is er markt?
.....
16. Wie zingt er mooi?
.....
17. Hoe smaakt (*rasa*) de pisang goreng?
.....
18. Wat ben je aan het lezen, Roberto?
.....
19. Hoeveel boeken krijgt (*dapat*) Myrna van Desiree?
.....
20. Met wiens auto kan ik naar het station?"
.....

Lied

Lees de tekst van het lied *Gandong e*. Waar gaat dit lied over? Informeer anders bij familie?

GANDONG E

*Gandong la mari gandong
mari djua alejo
beta mau bilang ale
katong dua satu gandong*

*Hidop ade deng kaka
sungguh manis lawang e
ale rasa beta rasa
katong dua satu gandong*

*Gandong e sioh gandong e
 mari beta gendong
 beta gendong ale djua
 katong dua tjuma satu gandong e*

GANDONG E

4 Anak sidi di wijk

Anis punja adik jang bongso nama Rebecca. Dia sudah delapan belas tahun. Nanti bulan April dia sidi. Noes punja adik jang bongso nama Patrick. Dia sama umur dengan Rebecca. Dia belum sidi. Dorang dua sudah tunangan tiga bulan. Tanggal 20 Pebruari anak-anak jang mau sidi diperiksa.

Hari Minggu jang akan datang Rebecca punja pesta. Tante-tante dari wijk ada masak: nasi kuning, sambal goreng, sajur buntjis, sate ayam, frikadel. Saudara-saudara dari mana-mana sadja sudah dibilang. Dorang semua djandji dorang datang, sebab dorang sajang Rebecca sekali.

Noes: He Anis, sedap é, hari Minggu pesta besar!!!

Anis: lo, semangat. Banjak orang datang. Tante-tante ada masak, ada oom-oom jang urus minuman, krosi-krosi, medja-medja. Kue tahu, aku djuga undang sapa? Elly Jansen, ketorang punja guru sedjarah dari Maurick College. Sekarang itu adikku punja guru djuga.

Noes: lo, aku sudah tahu. Kemarin, hari Selasa, aku temu matje. Terus matje bilang mengkali matje datang dengan tunangannya. Kalau dorang seng datang, matje titip amplop.

Anis: Lutju e, biar matje Belanda, toh matje titip amplop.

Noes: lo, matje senang orang Ambon dan matje turut ketorang punja aturan.

Anis: Mama aniku nanti djuga datang hari Sabtu. Antua tinggal djauh. Antua tinggal tidur di ketorang. Ani Ata paling baik, tapi antua pemalas. Kalau orang-orang di dapur ada repot, antua seng tolong, tapi duduk-duduk sadja. Antua pulang hari Senen.

Noes: Aku djuga datang tolong-tolong: tjutji piring, siram minuman. Kue mau aku tanja adikku buat tolong selwir?

Anis: Beres. Rebecca sudah minta orang tuamu buat 'duduk di medja'. Dorang memang terima undangannya, tapi barangkali papamu musti kerdja.

Noes: lo, biasanja antua seng kerdja hari Minggu. Tetapi tagal repot di tempat kerdja, antua seng bisa datang. Nanti antua kasih tahu.

woordenlijst

<i>amplop</i>	envelop	<i>nanti</i>	zullen, straks
<i>barangkali</i>	misschien	<i>paling baik</i>	best(e)
<i>belum</i>	nog niet	<i>pemalas</i>	lui aard
<i>beres</i>	okay	<i>periksa</i>	toets(en)
<i>bertemu dengan</i>	ontmoeten		onderzoek(en)
<i>batunangan</i>	verkering hebben	<i>piring</i>	bord
<i>biasa</i>	gewend zijn	<i>pulang</i>	naar huis gaan
<i>biasanya</i>	gewoonlijk	<i>repot</i>	druk
<i>bilang</i>	zeggen	<i>sajang</i>	liefhebben
<i>bongso</i>	jongste	<i>sama</i>	gelijk, samen
<i>buat</i>	voor	<i>saudara</i>	familielid
<i>dapur</i>	keuken	<i>sebab</i>	omdat
<i>delapan belas</i>	achttien	<i>Sedap!</i>	<i>Lekker!</i>
<i>delapan</i>	acht	<i>sekali</i>	
<i>diperiksa</i>	getoetst	<i>selwir</i>	serveren
<i>djandji</i>	beloven, afspreken	<i>Semangat!</i>	Te gek! Tof!
<i>djauh</i>	ver	<i>semua</i>	allemaal
<i>dua</i>	twee	<i>sidi</i>	belijdenis (doen)
<i>kalau</i>	als, indien	<i>siram</i>	inschenken
<i>kasih tahu</i>	laten weten	<i>tagal</i>	omdat
<i>kerdja</i>	werken	<i>tahu</i>	weten
<i>krosi</i>	stoel	<i>tanggal</i>	(op de) datum
<i>kuning</i>	geel	<i>tanja</i>	vragen
<i>lutju</i>	grappig	<i>terima</i>	ontvangen
<i>mama (Ser-)ani</i>	peetmoeder	<i>tiga</i>	drie
<i>masak</i>	koken	<i>titip</i>	meegeven
<i>medja</i>	tafel	<i>tjutji</i>	wassen
<i>memang</i>	inderdaad	<i>tolong</i>	helpen
<i>mengkali</i>	misschien	<i>tunangan</i>	vriend, vriendin
<i>minta</i>	vragen, verzoeken	<i>umur</i>	leeftijd
<i>minuman</i>	drank	<i>undang</i>	uitnodigen
<i>musti</i>	moeten	<i>urus</i>	regelen

dagen van de week

<i>hari Minggu</i>	zondag
<i>hari Senen</i>	maandag
<i>hari Selasa</i>	dinsdag
<i>hari Rabo</i>	woensdag
<i>hari Kamis</i>	donderdag
<i>hari Djumat</i>	vrijdag
<i>hari Sabtu</i>	zaterdag

4.1 Wat heb je gekookt?

Vertel in het kort wat je gisteren gekookt en / of gegeten hebt en of je het lekker vond of niet. Vertel wat je vandaag gaat eten. Vertel wie het zal gaan maken; probeer de ingrediënten te noemen. Als je het Maleise woord voor een gerecht of ingrediënt niet kent, gebruik je gewoon het Nederlandse woord.

4.2 Zeg in het Maleis

1. Zeg dat het gisteren zondag was.
.....
2. Zeg dat het morgen dinsdag is.
.....
3. Zeg dat het vandaag maandag is.
.....
4. Zeg dat donderdag je verjaardag is.
.....
5. Zeg dat vrijdag de verjaardag van Bert is.
.....
6. Zeg dat de markt op maandag is.
.....
7. Zeg dat je woensdag naar Huizen teruggaat.
.....
8. Zeg dat je donderdag moet werken.
.....
9. Zeg dat je op maandag naar de cursus gaat.
.....
10. Zeg dat je op vrijdag rijst met boontjes maakt.
.....

di- + werkwoord = de passieve vorm

Vergelijk:

de hond bijt Anis > Anis wordt door de hond gebeten
Andjing gigit Anis > Anis digigit oleh andjing of Anis digigit andjing
Maggy slaat Regina > Regina wordt door Maggy geslagen
*Maggy pukul Regina > Regina dipukul oleh Maggy (*Regina dipukul Maggy)*

Let op: de vorm **di-** is een 'voorvoegsel' en wordt aan het werkwoord vastgeplakt! Natuurlijk kan **di-** alleen vastgeplakt worden aan een werkwoord dat een lijdend voorwerp kan hebben. Anders kan er helemaal geen passieve vorm gemaakt worden!

Dus van werkwoorden als *tidur* (slapen), *djalan* (lopen) en *duduk* (zitten), kan er GEEN passieve vorm gemaakt worden: **ditidur*, **didjalan*, **diduduk*.

Een **andere manier om de passieve vorm** aan te geven, is gebruik te maken van de constructie **dapat** (krijgen)... **dari** (van). Het kan niet bij alle werkwoorden:

tjium > *Gina ditjium oleh tunangannya*
of *Gina dapat tjium dari tunangannya*

pukul > *Fernon dipukul oleh Roberto*
of *Fernon dapat pukul dari Roberto*

Zie ook *Atur Bahasa/Taal in orde*, blz. 15.

4.3 Beschrijf foto's

Bekijk de vier foto's die op de volgende bladzijde staan afgebeeld. Vorm tweetal- len en beschrijf samen wat je allemaal op de foto's ziet. Maak korte zinnen. Geef bij elke foto ook aan of je het een mooie, een leuke of een duidelijke foto vindt.

Foto 1:

.....

.....

.....

Foto 2:

.....

.....

.....

Foto 3:

.....

.....

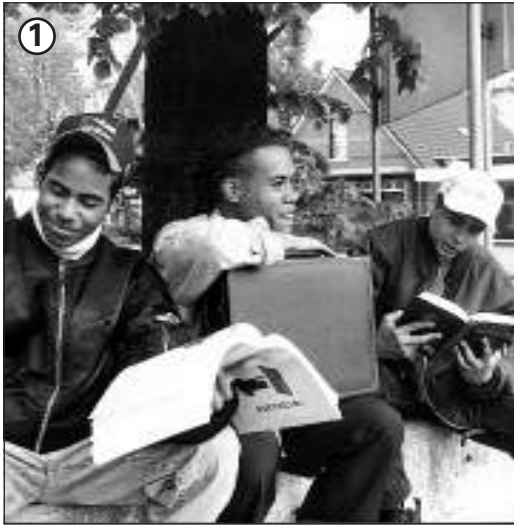
.....

Foto 4:

.....

.....

.....

foto's bij opdracht 4.3

4.4 Zeg in het Maleis

1. Die broek wordt door Myrna gekocht.
.....
2. Deze jurk wordt door Astrid gemaakt.
.....
3. De achternamen worden door de leraar opgeschreven.
.....
4. De koffie wordt door de stichting betaald.
.....
5. Victor wordt ook door Glenn uitgenodigd.
.....

6. Nino wordt morgen door Raoul in elkaar geslagen.
.....
7. Charissa zal straks door Naomi geroepen worden.
.....
8. De gasten zullen uitgenodigd worden om aan tafel te zitten.
.....
9. Woensdag zullen de liedjes gezongen worden.
.....
10. Zaterdagmiddag zal de stichting gesloten worden.
.....

telwoorden

0	<i>nol, kosong</i>	10	<i>sepuluh</i>	20	<i>dua puluh</i>
1	<i>satu</i>	11	<i>sebelas</i>	21	<i>dua puluh satu</i>
2	<i>dua</i>	12	<i>dua belas</i>	22	<i>dua puluh dua</i>
3	<i>tiga</i>	13	<i>tiga belas</i>	23	<i>dua puluh tiga</i>
4	<i>empat</i>	14	<i>empat belas</i>	24	<i>dua puluh empat</i>
5	<i>lima</i>	15	<i>lima belas</i>	25	<i>dua puluh lima</i>
6	<i>enam</i>	16	<i>enam belas</i>	26	<i>dua puluh enam</i>
7	<i>tudjuh</i>	17	<i>tudjuh belas</i>	27	<i>dua puluh tudjuh</i>
8	<i>delapan</i>	18	<i>delapan belas</i>	28	<i>dua puluh delapan</i>
9	<i>sembilan</i>	19	<i>sembilan belas</i>	29	<i>dua puluh sembilan</i>

De tientallen worden gevormd met *puluh*, de hondertallen met *ratus* en de duizendtallen met *ribu*. Miljoen is *djuta*.

Het voorvoegsel *se-* betekent één: *sepuluh* = *een tiental* = *tien*
seratus = *een honderdtal* = *honderd*

30	<i>tiga puluh</i>	3000	<i>tiga ribu</i>
40	<i>empat puluh</i>	7000	<i>tudjuh ribu</i>
100	<i>seratus</i>	1.000.000	<i>sedjuta</i>
500	<i>lima ratus</i>	11.000.000	<i>sebelas djuta</i>

Bij getallen worden achtereenvolgens de duizendtallen, honderdtallen, tientallen en eenheden genoemd. Het jaar 1999 wordt dus als volgt geformuleerd:

seribu		1000
	sembilan ratus	900
		sembilan puluh
		90
		sembilan
		9
seribu sembilan ratus sembilan puluh sembilan		1999

Zie ook *Atur Bahasa/Taal in orde*, blz. 45 e.v.

4.5 Schrijf een kesebelasan

Een *ke-sebelas-an* ofwel een elfje is een soort gedicht, bestaande uit 11 woorden. De indeling van een *kesebelasan* is als volgt:

1e regel	1 woord
2e regel	2 woorden
3e regel	3 woorden
4e regel	4 woorden
5e regel	1 woord

Bijvoorbeeld: *kursus*
bahasa Melaju
dengan sepuluh orang
adjar omong bahasa sendiri
semangat

Schrijf zelf een *kesebelasan* over:

- de leraar
- het Maleis
- je ouders
- Maluku

4.6 Conversatie

- Vraag aan je buurman of buurvrouw hoe oud (hoeveel jaar) hij of zij is en vertel dat aan de groep. Maak een volledige zin of volledige zinnen.
- Stel jezelf voor en vermeld daarbij:
 - *nama* naam
 - *umur* leeftijd
 - *hari djadi* geboortedag / verjaardag
 - *tahun djadi* geboortejaar
 - *orang laki / perempuan* man / vrouw
 - *alamat* adres (vergeet de postcode niet)
 - *nomor telepon* telefoonnummer.

De andere kursisten luisteren en noteren de juiste gegevens. Denk eraan dat dit op spreesnelheid gebeurt.

kloktijden

uur	<i>djam</i>
minuut	<i>menit</i>
hoe laat is het?	<i>djam berapa? / pukul berapa?</i>

lange wijzer	<i>djarum pandjang</i>
kleine wijzer	<i>djarum pendek</i>
... over ...	<i>... liwat / lewat ...</i>
... voor ...	<i>... kurang ...</i>
Het is twee uur	<i>Djam dua</i>
Het is half negen	<i>(Djam) Setengah sembilan</i>
Het is tien over acht	<i>Djam delapan liwat sepuluh (menit)</i>
Het is vijf voor negen	<i>Djam sembilan kurang lima (menit)</i>
Het is kwart over tien	<i>Djam sepuluh liwat lima belas (menit)</i>
	<i>Djam sepuluh liwat seperempat</i>
Het is 12 uur 's middags	<i>Djam dua belas siang / tengah hari</i>
Het is 12 uur 's avonds	<i>Djam dua belas malam / tengah malam</i>

4.7 Geef in het Maleis antwoord op de volgende vragen

1. Hoe laat is het nu?
.....
2. Hoe laat is de les /cursus begonnen?
.....
3. Hoe laat ben je van huis weggegaan?
.....
4. Hoe laat houden we op?
.....
5. Hoe laat ben je straks thuis?
.....
6. Hoe laat gaat de trein van Bert?
.....
7. Hoe laat gaat de stichting dicht?
.....
8. Hoe laat moet je morgen weer op?
.....
9. Hoe laat gaat de supermarkt in bij jou in de buurt dicht?
.....
10. Hoe laat heb je/hebben jullie gegeten?
.....

4.8 Wat heb je allemaal gedaan?

- A. Vertel wat je vandaag gedaan hebt. Je kunt daarbij aan de volgende vragen denken:
- 0 hoe laat stond je op?
 - 0 heb je daarna ontbeten? Wat was je ontbijt?

- 0 ging je vervolgens naar school of naar je werk? Waar is dat? En hoe laat vertrok je?
 - 0 heb je nog gepauzeerd 's ochtends? Hoe laat was dat?
- B. Vertel wat je gisteravond gedaan hebt. Denk daarbij aan de volgende vragen:
- 0 hoe laat heb je gegeten en wat heb je gegeten?
 - 0 heb je tv gekeken? Waar heb je naar gekeken? Was er een speciaal programma waar je naar keek?
 - 0 heb je misschien ook iets anders gedaan? Gelezen, gesport of nog wat gewerkt?
 - 0 Hoe laat ging je naar bed?

Lied

Lees of luister naar de tekst van het lied *Satu dua tiga dan empat*. Waar gaat het lied over?

SATU DUA TIGA DAN EMPAT

*Satu, dua, tiga dan empat
 lima, enam. Di kaju manis
 beta tjari-tjari keliling tempat
 nona Ambon hitam dan manis.
 Sioh la nona beta pada djantung hatiku,
 djangan nona baone.
 Djangan nona kira beta ini lupa e.
 Satu, dua, tiga dan empat
 lima, enam. Di kaju manis
 beta tjari-tjari keliling tempat
 nona Ambon hitam dan manis.*

SATU DUA TIGA DAN EMPAT

Sa- tu, du- a, ti- ga dan em- pat li- ma, e- nam. Di ka- ju ma- nis
 be- ta tja- ri tja- ri ke- li- ling tem- pat no- na Am- bon hi- tam dan ma- nis.
 Si- ch la no- na be- ta pa- da djan- tong ha- ti ku, dja- ngan no- na ba-
 o- ne. Dja- ngan no- na ki- ra be- ta i- ni lu- pa- e. Sa- tu, du- a, ti- ga dan
 em- pat, li- ma, e- nam. Di ka- ju ma- nis be- ta tja- ri tja- ri
 ke- li- ling tem- pat no- na Am- bon hi- tam dan ma- nis.

5 Omong Melaju

Noes dan Anis senang omong Melaju. Saban kali kalau dorang dua bakudapat dorang omong Melaju. Dulu, waktu di sekolah dasar, dorang djuga turut OET. Tagal itu sekarang dorang pintar dan tjakap omong bahasa sendiri. Tiap hari Sabtu Noes suka dengar Suara Maluku. Sajang sekali belum ada siaran telepisi dalam bahasa Melaju.

Noes: Kue tahu, adikku Patrick seng mau turut OET. Dia bilang bahasa Melaju itu bukan dia punja bahasa.

Anis: Loh, dia toh djuga orang Maluku? Dongok lawan!

Noes: Io, tapi buat dia bahasa Belanda jang paling penting. Ketorang di tanah Belanda dan musti adjar bahasanja betul sekali, supaja gampang dapat kerdja. Nanti kalau ada Republik di sana baru dia adjar bahasa Melaju.

Anis: Masa dia bisa bilang begitu!?

Noes: Aku tahu bagaimana sampai dia pikir begitu. Dia tjuma bergaul dengan teman-teman Belanda. Dorang tukang bikin lutju-lutju tentang RMS. Terus adikku tjerita akan buat ketorang. Papaku sudah bilang dia seng boleh teman dengan dorang lagi.

Anis: Oh, tunggu sampai aku temu dorang! Dorang belum kenal aku! Ta-fermak sekali!

Noes: Sudah, djangan marah dorang. Lebih baik ketorang omong dengan Patrick. Dia tjuma mau omong Belanda di rumah.

Anis: Io-lah, bahasa Belanda memang penting, tapi dia seng boleh lupa di sini djuga ada masjarakat Maluku. Kalau tidak tjakap dalam bahasa Melaju, tidak bisa bergaul dengan orang Maluku. Tjontoh kakak mantuku. Biar matje Belanda, tapi sekarang pintar omong Melaju.

Noes: Memang, semua orang tua di wijk senang matje. Matje tahu kalau mau hidup dengan orang Maluku, musti bikin biasa-biasa kaja dorang.

Anis: Matje djago masak makanan Maluku. Matje djuga makan papeda!
Nanti kalau Rebecca sidi, matje jang djuru bitjara atau djuru upatjara.

Noes: Mamaku djuga senang kaka mantumu. Biar orang Belanda, tapi pintar hidup bersaudara.

woordenlijst

<i>saban</i>	elk, ieder	<i>bergaul</i>	omgaan met
<i>kali</i>	keer	<i>lutju</i>	grappig
<i>baku-</i>	elkaar ...	<i>tunggu</i>	wachten
<i>waktu</i>	tijd; toen	<i>temu</i>	ontmoeten, tegenkomen
<i>dasar</i>	basis	<i>djangan</i>	doe niet ...
<i>turut</i>	volgen	<i>-lah</i>	toch, natuurlijk!
<i>tagal itu</i>	daardoor	<i>memang</i>	inderdaad
<i>pintar</i>	slim, goed zijn in	<i>lupa</i>	vergeten
<i>tjakap</i>	vaardig	<i>masjarakat</i>	samenleving
<i>tiap</i>	elk, ieder	<i>tjontoh</i>	voorbeeld
<i>siaran</i>	uitzending	<i>biar</i>	ook al
<i>bukan</i>	geen	<i>biasa</i>	gewoon
<i>loh</i>	he?, hoe bedoel je?	<i>kaja</i>	zoals
<i>dongok</i>	stom	<i>djuru</i>	leider
<i>kalau</i>	als	<i>djuru bitjara</i>	woordvoerder
<i>sampai</i>	tot, totdat	<i>djuru upatjara</i>	ceremonie-meester

de ontkenning

In het Maleis kan je een ontkenning aangeven door gebruik te maken van

seng *aku seng mau makan papeda*
niet ik wil geen papeda eten

tidak *papeda tidak enak*
niet papeda is niet lekker

nda *aku nda kenal matje*
niet ik ken haar niet

belum aku belum tjari kenal dengan matje
nog niet ik heb nog geen kennis gemaakt met haar

bukan dia bukan guru sekolah
geen zij is geen lerares

djangan *djangan omong kosong!*
(doe niet) Lieg niet!

Dus:

bukan ontkent een zelfstandig naamwoord, eigennaam of persoonlijk voor-naamwoord

seng, tidak en **nda** ontkennen een werkwoord of bijvoeglijk naamwoord

djangan is een aansporing om iets niet te doen, een 'verbod'

Zie ook *Atur Bahasa/Taal in orde*, blz. 12.

5.1 Maak zinnen met de onderstaande woorden

1. bukan - senang - bahasa Djerman - aku - jang.
.....
2. suka - ke - ketorang - djalan - nda - sekolah.
.....
3. adjaran - bikin - aku - sekolah - belum
.....
4. tidak - dorang - ke - pergi - Huizen.
.....
5. suka - nda - batja - Astrid - buku.
.....
6. rokok - boleh - minum - belum - Gina.
.....
7. djangan - bahasa Melaju - bilang - gampang!
.....
8. pedis - sambalnja - nda.
.....
9. tjerita - bukan - mau - jang - Maggy.
.....
10. mau - seng - pulang - Fernon.
.....
11. mau - sidi - bukan - Charissa - jang.
.....
12. datang - djangan - dorang - dengan!.
.....
13. djauh - tinggal - dorang - seng.
.....
14. tolong - mau - seng - usi Myrna.
.....
15. tanja - dia - mau - nda - aku
.....

voegwoorden

Woorden die zinnen of zinsdelen met elkaar verbinden, noemen we voegwoorden. In het Maleis zijn dat onder andere:

<i>supaja</i>	zodat	<i>sampai</i>	totdat
<i>kalau</i>	als, indien	<i>jang</i>	dat
<i>sebab</i>	omdat	<i>kata</i>	dat
<i>tagal</i>	vanwege, omdat	<i>asal</i>	als ... maar
<i>tetapi</i>	maar	<i>lalu</i>	vervolgens

Zie ook *Atur Bahasa/Taal in orde*, blz. 54 e.v.

5.2 Vul de onderstaande zinnen in

Kies uit de volgende voegwoorden:

sebab, sampai, kalau, jang, tagal, asal, kata, tetapi, lalu, supaja

1. Roberto seng mau makan banjak, djadi kurus.
2. Desiree seng mau makan, dorang makan papeda.
3. Dorang sebentar datang, dorang rapat kumpulan.
4. hudjan Raoul dorang tinggal di dalam.
5. Henriette kasih uang buat belandja, akan seng tjukup.
6. Aletta tinggal di dalam hudjan berhenti.
7. Jon bilang dia seng mau datang.
8. Patrick tjerita tunangannja teputar dengan orang lain.
9. Biar Bert seng kasih amplop datang sadja!
10. Dorang makan, minum, berangkat sondor tjutji piring.

5.3 Vul de onderstaande zinnen aan

1. Noes dan Anis senang omong Melaju, sebab
2. Anis turut Onderwijs in Eigen Taal, supaja
3. Regina marah Myrna, tagal
4. Hari Selasa Raymond mau ke Amsterdam, sebab
5. Annie seng bisa datang, tetapi
6. Dorang mau makan papeda, asal
7. Kalau minum kopi di Arombai musti bajar, sebab
8. Nino saban kali masak enak, kalau
9. Henriette dan Glenn bergaul dengan orang Maluku, supaja
10. Myrna marah Maggy sebab Maggy tjerita jang

verdubbeling

Kenmerkend voor het Moluks Maleis is de verdubbeling. Bijna alle woordsoorten kunnen verdubbeld worden met elk een eigen betekenis.

- 1 Verdubbeling van **zelfstandige naamwoorden** > in de meeste gevallen wordt daarmee de meervoudsvorm gemaakt:
rumah > *rumah-rumah*
orang > *orang-orang*

Let wel: een eigen / aparte betekenis hebben:

laki > *laki-laki* = 1) van het mannelijk geslacht;
2) hij, je weet wel
mata > *mata-mata* = spion

- 2 Verdubbeling van **werkwoorden** > verschillende betekenissen:
bijvoorbeeld een aspect van 'doelloos' en/of 'intensivering' en/of 'herhaling' en/of 'continu'
- kemarin dorang bakar sate* > *kemarin dorang bakar-bakar sate*
dia makan katjang > *dia makan-makan katjang*

Let wel: een aparte betekenis hebben:

mint > *mint-mint*
bisa > *bisa-bisa*

- 3 Verdubbeling van het **bijvoeglijk naamwoord** > vaak (een andere manier) om de meervoudsvorm van het zelfstandig naamwoord aan te geven:

rumah bagus > *rumah bagus-bagus*
orang tua > *orang tua-tua*
matje stel > *matje stel-stel*

- 4 Verdubbeling van het **telwoord** >

satu > *satu-satu* = een voor een
dua > *dua-dua* = alle twee
tiga > *tiga-tiga* = alle drie

- 5 Verdubbeling van:

hari > *hari-hari*
malam > *malam-malam*
siang > *siang-siang*
dulu > *dulu-dulu*

Zie ook *Atur Bahasa/Taal in orde*, blz. 34 e.v.

5.4 Wat zou ...-... kunnen betekenen?

<i>panggil</i>	roepen	<i>omong</i>	praten
<i>buru</i>	volgen, jagen	<i>ngawur</i>	liegen
<i>belum</i>	nog niet	<i>berak</i>	poepen
<i>muntah</i>	kotsen		

- 1 tadi aku panggil kue
 tadi aku panggil-panggil kue
- 2 dia duduk omong dengan matje
 dia duduk omong-omong dengan matje
- 3 aku pigi buru-buru
- 4 dia omong Melaju ngawur-ngawur
- 5 Belum-belum lagi!
- 6 perut sakit sampai teberak-berak!
- 7 makan sampai temuntah-muntah

5.5 Wat betekent deze uitdrukking?

Bespreek met je buurman of -vrouw wat de volgende vaste uitdrukkingen kunnen betekenen. Maak vervolgens een zin met de uitdrukking.

- pura-pura*
- nau-nau*
- punja-punja*
- nda-nda*
- bikin-bikin*
- tis-tisan*

5.6 Conversatie

Vertel iets over de dingen die je leuk vindt om te doen of die je graag zou willen doen. Zijn er dagen in de week waar je bijzondere dingen doet?

Gebruik de woorden *senang, suka, mau, boleh*.

5.7 TV kijken

Als je naar tv kijkt, naar welke programma's kijk je dan?

Zijn er films op tv (of in de bioscoop) die je goed vindt en nog niet gezien hebt?

Vertel daar iets over.

Lied

Lees de tekst van het lied *Selamat tinggal*. Waar gaat het liedje over? Ken je nog meer liedjes met dit thema?

SELAMAT TINGGAL

*Djikalau nona mau pertjaja nanti
sekarang beta mau pergi tinggal ale sendiri
asal bisa nanti sampai beta kembali
ingat apa jang beta sudah djandji
selamat tinggal kekasih
djangan kau susah hati
sampai beta kembali
asal ale mau nanti
djangan lupa apa jang beta djandji
selamat tinggal sampai bertemu kembali*

SELAMAT TINGGAL

Dji- ka- lau no- na mau per- tja- ja nan- ti se- ka- rang
be- ta mau per- gi ting- gal a- le sen- di- ri a- sal bi- sa
nan- ti sam- pai be- ta kem- ba- li i- ngat a- pa jang be- ta su- dah djan-
dji. Se- la- mat ting- gal ke- ka- sih dja- ngan kau su- sah ha-
ti sam- pai be- ta kem- ba- li a- sal a- le mau nan- ti dja- ngan
lu- pa a- pa jang be- ta djan- dji se- la- mat ting- gal sam- pai ber- te-
mu kem- ba- li.

Chords: B, E, B, F#, B, E, B, F#, B, F#, B, E, B, F#, B

Leesteksten in het Moluks Maleis

Teks A

Inilah dua tjerita pendek tentang Tuhan Yesus.

TJERITA NATAL

Jusuf dan Marjam pergi ke Bethlehem. Perdjalanannya ke Bethlehem djauh sekali! Marjam duduk di atas keledai dan Jusuf berdjalan di sisinja.

Di Bethlehem Jusuf dan Marjam tidak dapat tempat. Jusuf dan Marjam musti tidur di mana? Ada tempat di satu kandang; di kandangnya ada lembu dan keledai.

Pada malam itu anak Yesus lahir. Marjam bungkus anaknya dalam kain. Jusuf lihat Marjam dan anaknya. Anak Yesus tidur dalam palungan. Itu binatang-binatang punya tempat makan.

Tiba-tiba gembala-gembala datang. Dorang tjerita: 'Waktu kami ada djaga domba-domba di padang, kami lihat terang besar dan dengar suara menjanji. Itu suaranya malaekat. Malaekat tjerita dari anak ketjil dalam palungan.'

BARTIMEUS

Pada satu hari Yesus berdjalan dengan murid-muridnya. Banjak orang ikut Yesus. Di pinggir djalan seorang buta ada duduk. Namanja Bartimeus.

Bartimeus minta uang kepada orang-orang jang langgar. Waktu dia dengar Yesus djuga langgar, dia berteriak keras: 'Jesus, tulung beta!' Orang-orang bilang: 'Djangan berteriak, kamu musti diam.' Bartimeus berteriak tambah keras: 'Jesus, tulung beta!'

Jesus berhenti. Dia bilang kepada murid-muridnya: 'Panggil orang itu!'

Murid-murid panggil Bartimeus. Dorang bilang: 'Berdiri, Jesus panggil!' Bartimeus berdiri dan datang kepada Jesus.

Jesus bilang: 'Kamu mau apa?' Bartimeus bilang: 'Beta mau lihat, Tuhan!' Jesus bilang: 'Akan terdjadi, sebab kamu pertjaja!' Dan pada saat itu Bartimeus bisa lihat. Lantas Bartimeus djuga ikut Yesus.

Teks B

Tjerita ini tentang anak-anak jang mau bermain permainan-permainan Maluku.

KALAH MENANG ...

1

'Malas, man, bikin apa é? Kalau udara lebih panas ketorang sudah berenang.'
'Djangan patah semangat, Bendja. Ketorang 'kan djuga bisa bermain di muka jajasan.'

'Main apa dan?'

'Ada permainan banjak-banjak: kasti, patu lele, main gasing, gebok, setan gelodjoh anak bongso gemuk, main *kop en staart*, main sepak bola, main aseng ...'

'Apa Simone, kue bilang apa? Ah, hela rotan? lo, itu bisa djuga.'

'Mong, tempo hari mamamu menang apa 'tu lai?'

'Ah, antua kampiun keku dulan.'

'lo, tetapi itu terlalu banjak 'tu. Ketorang musti pilih.'

'Aku radja,' Oetjoe bilang.

'Ketorang 'kan seng pakai radja-radja, lebih baik ketorang hompila-hompipa.'

'Sekarang ketorang sudah ada dua grup 'ni. Ketorang pilih permainan apa?'

'Gampang sadja', Patrick djawab: 'setan gelodjoh anak bongso gemuk, main aseng, keku dulan dan hela rotan. Mari ketorang mulai sudah.'

2

'Bendja, kue djadi setan buat ketorang punja grup.'

Bendja: 'Ada anak sapi?'

Grup Oetjoe: 'Seng.'

Bendja: 'Ada anak kuda?'

Grup Oetjoe: 'Seng.'

Bendja: 'Ada anak babi?'

Grup Oetjoe: 'Seng.'

Bendja: 'Ada anak bongso gemuk?'

Grup Oetjoe: 'Aaaa ...'

Oetjoe: 'Awas, pegang tere-tere.'

Biar Bendja punja napas seperti kuda, dia toh tidak tangkap anak bongso Mano.

Tentu grup Oetjoe senang sekali.

Sekarang grup Oetjoe punja giliran.

Ilona: 'Ada anak rusa?'
Grup Bendja: 'Seng.'
Ilona: 'Ada anak kutjing?'
Grup Bendja: 'Seng.'
Ilona: 'Ada anak kambing?'
Grup Bendja: 'Seng.'
Ilona: 'Ada anak bongso gemuk?'
Grup Bendja: 'Adaaa...'

Belum apa-apa lagi, barisannya terlepas.

Bendja: 'Djangan takut, ada tiga permainan lagi.'

3

Ata: 'Ketorang baru menang, djadi kemorang berdiri di lapangan main aseng.'
'Beres, ingatan berdiri baik-baik, supaya Oetjoe dorang seng langgar.'
Mong: 'Sekarang kemorang kasih lihat kemorang punja djago dulu.'

Waktu grup Oetjoe sudah teratur, dorang punja lawan lari seperti kantjil.
Dengan sekedjap mata grup Bendja sampai di seberang.
Keadaannya sama sekarang.

4

'Nona, kasih lepas *paardenstaart*-mu, kalau begitu dulan seng bisa tinggal di atas kepalamu.'
'Mong, Mong, kue musti kasih petundjuk-petundjuk, sebab mamamu toh kampiun?'
'Aku bukan mamaku, tapi dengar dulu: kalau djalan lihat terus ke muka, djangan miring kepala. Taruh sapu tangan ini di atas kepala, baru taruh dulannya.'
'Diam-diam, ketorang lihat dorang punja taktik bagaimana.'

Permainan ini genting sekali, karena keadaannya sama dan susah sekali untuk lari.
Siapa jang menang?
Michael sampai lebih dulu dari Mano...
Djadi grup Bendja menang lagi: 2 - 1.

5

'Siapa pulang ambil tali dulu?'
Natasja lari ke rumahnja dan kembali dengan tali.

'Bung, Bung bisa djadi *scheidsrechter* buat ketorang?'
'Kemorang mau main apa dan? Ah, Bung sudah lihat: hela rotan! Kemorang tahu peraturan dan lagunja?'
'Hela, hela rotan é, rotan é, tifa diawa-djawa é berbunji.
Rotan, rotan sudah putus,

sudah putus udjung dua
dua baku dapat.
Satu, dua, tiga...'

Biarpun grup Bendja punja napas seperti kuda, tetapi kekuatannya kurang.
Sajang dorang kalah.

6

Keadaannya sama lagi: 2 - 2.

Hari ini tidak ada satu grup jang menang dan tidak ada jang kalah.
Tetapi besok... ada sambungan.

Teks C

Inilah tjerita tentang anak ketjil jang tidak mau makan.

TABAKU...!

Pukul lima bapak kembali dari tempat kerdjanja. Dan itu djuga djam makan. 'Ajo ... mari makan', mama berteriak. Bob, Sonja dan Louis ambil tempat di medja makan.

Andjing Jessie djuga datang. Bob berkata kepada andjingnja: 'Jessie, pi di tempatmu!' Tetapi Jessie tjuma angkat kepalanja dan tinggal di bawah medja.

'Jessie, kue sudah makan. Djangan minta-minta disini.' Bob tjoba sekali lagi, tetapi Jessie tidak bergerak. Sekarang Bob panggil nama kakak lakinja dengan suara keras: 'LOUIS!'

Kuping Jessie berdiri, dan dengan tjepat Jessie lari dengan buntut di antara kakinja ke tempatnja. Jessie takut Louis. Kalau dia dengar namanja, dia turut perintah apa sadja.

Bapak ketawa: 'Mari ketong sembahjang.' Dorang diam sebentar. 'Selamat makan,' mama bilang, dan antua berdiri untuk timba makanan.

'Sonja, mari kasih piringmu,' antua bilang, 'nanti mama timba.' Sonja kasih piringnja. 'Djangan banjak, ma. Sonja kurang lapar.' 'Nona tadi bilang buat mama, kata nona lapar,' mama bilang. 'Sekarang Sonja sudah kenjang makan gula-gula,' Sonja djawab.

'Siapa suruh makan gula-gula?! Biarlah nona musti makan!', mama bilang dengan muka kedjam. Sonja lihat piringnja. Dia tidak suka makan sajur *andjivie*. 'Ajo, nona, makan tjepat sudah,' mama bilang. Sonja pegang garpu dan sendok, dan timba nasi sedikit. Sehabis makan satu sendok, Sonja tjungkil dengan garpu dalam makanannja.

'Nona, djangan bermain dengan makanan,' mama bilang. Sonja tinggal nganga makanannja. Mama berkata: 'Kalau nona seng makan, nanti nona seng boleh nonton Sesamstraat!' Sonja tinggal diam sadja.

Mama tjoba lagi: 'Mama musti suap nona?' Sonja gojang kepala. Mama pegang sendoknja dan bawa akan di mulut Sonja. Tetapi Sonja balik muka. 'Sonja seng mau makan.' 'Kalau nona seng makan, nona djuga tidak dapat podeng,' mama bilang. 'Sonja seng mau podeng.'

Bapak berdiri dan berkata: 'Kalau nona nda makan, papa pi panggil oom Chris! Nanti oom Chris marah ose!' Sonja mulai menangis. 'Eee, berhenti menangis, lebih baik makan.' Sonja nganga bapaknja. Bapak tunggu. Sonja

pegang sendok dan pelan-pelan bawa akan ke mulutnja.

Dengan susah Sonja makan semua habis. Lebih baik makan habis daripada oom Chris datang. Kalau oom Chris marah, sudah... tabaku!

Bapak duduk dan main mata dengan mama.

Teks D

Tjerita ini tentang Ruben dan Izaak.

Dorang suka main lajangan dan dorang masuk *vereniging*. Dua kali dalam satu bulan ada *toernooi* lajangan. Toernooi mulai pada hari Sabtu dan *halve finale* dan *finale* itu pada hari Minggu. Dorang tjerita.

MAIN LAJANGAN

Aku nama Izaak Pattiwaël dan aku tinggal di Capelle a/d IJssel.

Di Capelle ketorang sudah lama main lajangan, baru Culemborg ikut bermain. Di wijk Oostgaarde banjak orang main lajangan. Anak-anak ketjil dan anak-anak besar main lajangan. Ketorang semua anggota dari Goheba. Goheba itu *vereniging* lajangan.

Ketorang bermain di lapangan di belakang omaku punja rumah.

Buat main lajangan aku pakai lajangan enteng, tali nylon, tali gelasan dan satu golongan. Tali pandjangnja enam puluh meter dan talinja digulung di golongannja.

Tali jang dekat lajangan, itu tali gelasan. Tali gelasan dibikin begini:

- gelas ditumbuk dan dihantjur;
- lem ditaruh dalam bak;
- gelas dikasih masuk dalam bak;
- tali dikasih masuk, sampai ada gelas melengket di tali.

Main lajangan berarti bikin putus orang lain punja lajangan dengan tali gelasan. Kalau ada lajangan lembong, talinja putus, siapa jang dapat lajangan, boleh bawa akan di rumah.

Kalau ada *toernooi*, ramai sekali. Semua orang bisa beli minuman dan makanan di pinggir lapangan.

Aku sudah main *toernooi* di Utrecht, Nieuwegein, Zandvoort, Moordrecht, Capelle a/d IJssel dan Leerdam. Aku sudah menang tiga kali. Di Capelle a/d IJssel aku djadi nomor satu, di Utrecht nomor dua dan di Leerdam nomor tiga. Papaku dan kakaku djuga main lajangan.

Aku nama Ruben Akihary dan aku tinggal di Culemborg.

Waktu ada *toernooi* di Culemborg, aku bangun djam tudjuh. Djam delapan musti ada di Garuda-*veld* buat kasih masuk namaku. Garuda-*veld* itu lapangan sepakbola. Waktu aku bangun, terus aku ganti tjepat-tjepat. Aku turun ke bawah, dan makan roti dan minum teh panas. Terus aku ambil barang-barang, dan berangkat pigi Garuda-*veld*.

Djam sembilan ketorang dapat dengar ketorang masuk *poule* apa. Ketorang djuga dapat *reglement*. Orang-orang jang djuga main *toernooi* datang dari Moordrecht, Vught dan Capelle a/d IJssel. Sebab aku bermain di *poule* enam aku mulai bermain siang. Tagal aku musti tunggu lama, aku musti tulung-tulung angkat kotoran.

Waktu aku bermain, aku seng bermain betul. Aku musti main sembilan kali, sebab ada sepuluh orang di aku punja *poule*. Dua orang main dalam satu *wedstrijd*, dan kalau seorang menang satu *wedstrijd*, dia dapat dua *punten*. Aku tjuma menang dua kali.

Pada hari Minggu *wedstrijdnja* mulai djam dua. Hari itu orang Capelle menang *toernooinja*.

Habis *wedstrijd-wedstrijdnja* semua orang main *wildebond*. Itu berarti boleh bermain dengan *no mursi* (no mercy). Ada sepuluh orang atau dua puluh orang jang bermain. Ketorang tidak usah ikut *reglement*, ketorang boleh bikin ketorang punja suka, sampai ada seorang jang menang. Semangat sekali, kalau lihat orang bermain, dorang baku ulur dan baku adu.

Teks E

Dalam tjerita ini ada anak laki jang tjerita tentang diri sendiri.

TAHUN BARU

Namaku Paul Pattinama. Aku tinggal di Assen bersama dengan orang tuaku dan dua adik: Mary dan Chantal. Nama Pattinama bukan nama Belanda, itu nama Maluku. Bapa dan mamaku dua-dua lahir di Belanda dan aku sendiri djuga lahir di sini, tetapi sebenarnja ketorang berasal dari pulau Haruku di Maluku.

Banjak famili masih tinggal di sana. Sudah lama mama dan bapa ingin pigi lihat tanah air, tetapi musti simpan uang dulu. Perdjalan ke sana mahal sekali. Achirnja tahun lalu ketorang pigi.

Hari ini kebetulan Tahun Baru. Aku seng usah pigi sekolah karena liburan. Untung seng usah pigi, karena tadi malam aku baru tidur djam tiga. Habis pergi geredja tadi malam, ketorang nda keluar lagi. Ketorang lima main *Risk* dan *Rummycub* sampai setengah duabelas. Aku jang menang dua kali. Chantal kurang suka main, dia selalu kalah dan tjepat menangis. Djam setengah sebelas Chantal ketiduran di kursi. Mama bikin matjam-matjam djadjan jang enak sekali. Mama djago masak.

Djam duabelas kurang seperempat bapa panggil semua anggota keluarga. Bapa kasih bangun Chantal djuga. Ketorang masuk bapa dan mama punja kamar tidur. Ketorang berdiri keliling medja ketjil: di medjanja ada piring natzar dan alkitab. Lantas bapa mulai sembajang. Bapa minta sjukur dari Tuhan Allah bahwa ketorang sekeluarga semua sehat-sehat dan pulang dari Maluku dengan selamat. Bapa djuga minta berkat untuk tahun jang akan datang. Bapa telah sembajang selama lima belas menit. Mary dan Chantal musti berdiri persis di muka tempat tidur. Tahun lalu Chantal ketiduran dan dia djatuh waktu bapa sembajang. Dia punja kepala bendol. Kalau djatuh musti djatuh di atas tempat tidur.

Waktu bapa sembajang aku sudah dengar bunji mertjon dan kembang api di muka rumah, karena sudah djam dua belas. Habis sembajang ketorang utjap selamat Tahun Baru dan bakupolo. Lantas ketorang keluar dan dengan tetangga nonton kembang api di udara. Aku naik tidur djam tiga, tagal itu sekarang masih rasa tjapai.

Teks F

Dalam tjerita ini anak laki jang bernama Paul Pattinama tjerita tentang liburan-nya di Maluku.

LIBURAN DI NEGERI OMA

Tahun lalu bapa, mama, adikku dua dan aku sendiri pigi lihat ketorang punja negeri di pulau Haruku. Di Haruku masih ada banjak famili. Dorang selalu kirim surat ke Belanda dan dorang minta ketorang datang ke negeri.

Ketorang naik pesawat udara Garuda dari Schiphol ke Djakarta. Di Djakarta ketorang naik pesawat jang lebih ketjil ke Ambon. Kalau mau ke Haruku, musti ke Ambon dulu. Ketorang tinggal di kota Ambon selama dua hari, lantas naik perahu motor ke Haruku dan sampai di negeri Oma.

Famili disana senang sekali bertemu dengan ketorang. Dari mana-mana dorang datang. Ketorang bawa banjak hadiah buat famili. Bapa dan mama lantjar pakai bahasa Melaju. Aku sendiri susah omong bahasa Melaju, tetapi habis beberapa hari aku sudah mengerti sedikit.

Aku berteman dengan satu njong jang bernama Leo. Itu aku punja bapak tua punja anak. Leo punja bapak orang nelajan dan dorang tinggal dekat pantai. Selama empat minggu di Haruku aku selalu main dengan Leo. Aku djuga ikut Leo punja bapa naik perahu lajar pigi pantjing ikan. Aku djuga ikut lihat Leo punja sekolah. Selama aku berada di Oma, Leo seng usah pigi sekolah karena dia punja guru sakit.

Leo duduk di grup enam, sama seperti aku sendiri. Kalau di sekolah dia musti pakai pakaian sekolah. Anak-anak sekolah dasar pakai topi, dasi dan tjelana jang warna merah tua dengan blus jang warna putih. Anak-anak di sana suka main tetu dan main tjongka dan dorang djago main bola. Saban hari dorang main bola di pantai.

Keadaan di ketorang punja negeri agak sederhana. Rumah-rumah ketjil dan leding air belum ada. Dorang musti ambil air dari perigi. Kadang-kadang aku bantu Leo pikul ember air. Di ketorang punja negeri ada tiga gedung besar: satu gedung sekolah, satu gedung geredja dan gedung baileo. Baileo itu satu gedung lama dari zaman tete nene mojang. Kadang-kadang ada upatjara adat di dalamnja. Tjuma orang laki-laki jang boleh masuk. Oleh karena dindingnja hanja setinggi satu meter, orang di luar bisa dengar dan lihat semua.

Sedjak dulu aku sudah dengar tjerita mengenai Batu Singa jang luar biasa. Djadi sesudah sampai di Oma aku ingin lihat tempat itu dengan segera. Wah, omong kosong: itu batu biasa sadja!

Teks G

Inilah tjerita tentang Tuhan Yesus.

ROTI LIMA BATANG, IKAN DUA EKOR

Tjuatja sedap. Matahari bersinar. Tuhan Yesus duduk di atas rumput. Ada beberapa orang laki datang di Antua. Ada orang perempuan jang djuga datang. Dorang semua duduk di atas rumput. Tuhan Yesus tjerita dari Tuhan Allah. Antua pintar tjerita. Orang-orang duduk dan dengar. Anak-anak djuga dengar. Tuhan Yesus tjerita, tinggal tjerita, tjerita terus...

Sudah lambat. Anak-anak sudah lapar. Orang-orang laki dan perempuan djuga lapar. Dorang kepingin makan roti. Tuhan Yesus lihat dan tahu orang-orang sudah lapar. 'Ketorang musti kasih orang-orang roti buat makan', kataNja. Tuhan Yesus ada mau bikin apa sekarang? Antua mau pigi di toko buat beli roti? Tidak. Ada orang banjak sekali. Tuhan Yesus tidak bisa beli roti banjak begitu.

Lihat anak laki itu. Dia bawa roti: satu - dua - tiga - empat - lima batang. Anak lakinja djuga ada ikan: satu - dua ekor. Anak lakinja datang di Tuhan Yesus. 'Ini lima roti dan dua ikan', dia bilang. 'lo, baik', katanja Tuhan Yesus.

Tuhan Yesus ambil roti-roti dan ikan-ikan. Dia sembajang dan minta berkat dari Tuhan buat makanan ini. Sehabis itu Tuhan Yesus bagi roti-rotinja: satu - dua - tiga - empat - lima. Roti-rotinja sudah habis? Belum. Tuhan Yesus bagi terus: enam - tudju - delapan - sembilan - sepuluh. Masih ada roti sisa.

Tuhan Yesus kasih orang laki semua roti dan djuga orang-orang perempuan dan anak semua. Tuhan Yesus itulah Tuhan Allah. Antua urus sampai orang semua dapat makan.

Sehabis itu Tuhan Yesus ambil ikan-ikan. Antua bagi ikan-ikan: satu-dua. Ikan belum habis. Tuhan Yesus bagi terus: tiga - empat - lima - enam.

Orang semua dapat ikan. Dorang makan sampai kenjang. Masih ada ikan sisa. Dan masih ada roti. Orang-orang senang.

'Tuhan Yesus urus ketorang dengan baik', dorang bilang.

Kata Maluku

Materiaal voor het leren van Moluks Maleis

- Xaf Lasomer en Bert Tahitu, **Aku nama Anis** Cursusboek Moluks Maleis, **niveau 1**. LSEM, Utrecht 1999. Kata Maluku.
- Xaf Lasomer en Bert Tahitu, **Aku nama Anis** Handleiding. LSEM, Utrecht 1999. Kata Maluku.
- Xaf Lasomer en Bert Tahitu, **Sekarang apa?** Cursusboek Moluks Maleis, **niveau 2**. LSEM, Utrecht 1999. Kata Maluku.
- Xaf Lasomer en Bert Tahitu, **Sekarang apa?** Handleiding. LSEM, Utrecht 1999. Kata Maluku.

Landelijk Steunpunt
Educatie Molukkers

isbn 90-76729-07-7

